

Ombudsman: pomáhá i jinak (zvláštní oprávnění)

Shrneme, co ombudsman běžně dělá, a popíšeme, jak svá zjištění dál využívá – přiblížíme, co může dělat, když zjistí vady právní úpravy nebo obecné problémy v postupech úřadů. Vysvětlíme jednotlivá zvláštní oprávnění ombudsmana.

Letáky ombudsmana najdete na www.ochrance.cz → [Nevím si rady se svou životní situací](#).

Co ombudsman běžně dělá?

Prověřuje postup úřadů a žádá o nápravu zjištěných pochybení.

Chrání lidi před špatným zacházením v zařízeních (věznice, nemocnice, domovy pro seniory, dětské domovy a další) tím, že zařízení systematicky navštěvuje.

Pomáhá lidem diskriminovaným z důvodu rasy, etnického původu nebo národnosti, pohlaví, věku, zdravotního postižení, sexuální orientace, náboženství, víry nebo světového názoru.

Pomáhá občanům Evropské unie diskriminovaným kvůli státní příslušnosti.

Sleduje dodržování práv lidí se zdravotním postižením.

Sleduje průběh vyhoštění cizinců z České republiky.

Sleduje a prosazuje naplňování základních práv a svobod.

Podrobnosti najdete v letáku [Ombudsman aneb veřejný ochránce práv: co dělá a co ne?](#)

K čemu slouží zvláštní oprávnění a co přesně může ombudsman udělat?

Zvláštní oprávnění ombudsman používá, hlavně když zjistí chyby v právních předpisech nebo obecné problémy v postupech úřadů. Ombudsman může

1	doporučit vydání, změnu nebo zrušení právního nebo vnitřního předpisu a ratifikaci (schválení platnosti) mezinárodní smlouvy	podle § 22 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí	→
2	navrhnout Ústavnímu soudu zrušení podzákoného právního předpisu nebo vstoupit do řízení před Ústavním soudem o zrušení právního předpisu	podle § 64 odst. 2 písm. f) zákona o Ústavním soudu podle § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu	→→ →→
3	podat správní žalobu k ochraně veřejného zájmu	podle § 66 odst. 3 soudního řádu správního	→→→
4	podat kárnou žalobu na předsedu nebo místopředsedu soudu	podle § 8 odst. 3 písm. c) zákona o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů	→→→
5	navrhnout správnímu soudu, aby zrušil opatření obecné povahy	podle § 101a odst. 3 soudního řádu správního	→→→

1 Doporučení vydat, změnit nebo zrušit právní nebo vnitřní předpis a ratifikovat mezinárodní smlouvu

✓ Ombudsman **dává doporučení**, když zjistí **zásadní vady právní úpravy**, které se musejí napravit. Pokud úpravu považuje „jen“ za **nevhodnou, nedostatečnou nebo nejasnou**, doporučí změnu, pokud **ví o lepším řešení**.

✗ Ombudsman **nedává doporučení**, když jde spíše o politické otázky (např. výše daní, důchodů nebo dávek, anebo pravidla přidělování dotací) nebo když má málo poznatků.

Zákony

Doporučení vydat, změnit nebo zrušit zákon dává ombudsman **vládě**.

Poslanecké sněmovně předkládá svá doporučení v [každoroční výroční zprávě](#). **Nemůže však přímo předložit návrh zákona** – nemá takzvanou zákonodárnou iniciativu. Tu mají jen jednotliví poslanci, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo kraje.

Ombudsman vládě doporučil **například**, aby

- se znečištění a poškození veřejně přístupné účelové cesty stalo přestupkem ([7/2010/SZD](#)),
- v rozhodnutí, proti kterému se nedá odvolat, bylo poučení o možnosti podat žalobu k soudu ([25/2018/SZD](#)),
- lidé mohli do spisu o svém případě nahlížet „na dálku“ zasláním kopií listin ([15/2017/SZD](#)).

Podzákoné právní předpisy a vnitřní předpisy

Doporučení vydat, změnit nebo zrušit

- podzákoný předpis (např. vyhlášku ministerstva, nařízení vlády) nebo
- vnitřní předpis (např. metodický pokyn úřadu, vnitřní pokyn vedoucího úřadu)

dává ombudsman **tomu, kdo předpis vydal** (nebo měl vydat).

Ombudsman **například** doporučil

- České správě sociálního zabezpečení, aby v metodickém pokynu upravila, že se datum vzniku invalidity musí určit podle skutečného vývoje zdravotního stavu, ne podle data, od něhož chce žadatel pobírat invalidní důchod ([32/2019/SZD](#)),
- České správě sociálního zabezpečení, aby změnila metodický pokyn k posuzování pracovní schopnosti po uplynutí podpůrné doby, který vedl k nesrozumitelným posudkovým závěrům ([19/2022/SZD](#))
- předsedkyni Okresního soudu v Uherském Hradišti, aby zrušila dosavadní zákaz pořizovat v budově soudu zvukové a obrazové záznamy ([19/2020/SZD](#)),
- Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, aby vysokým školám uložilo vydat upravený vysokoškolský diplom lidem, kteří v mezidobí prošli změnou pohlaví ([4/2018/SZD](#)).

Opatření obecné povahy

Opatření obecné povahy je něco mezi rozhodnutím a právním předpisem (např. územní plán obce, návštěvní řád národního parku, stanovení záplavového území nebo ochranné opatření ministerstva podle [zákona o ochraně veřejného zdraví](#)). Pokud ombudsman zjistí, že správní úřad udělal v opatření obecné povahy chybu, může navrhnout jeho přezkoumání a změnu podle [§ 19](#)

písm. a) zákona o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí. Pokud neuspěje, může soudu navrhnout jeho zrušení (více v části [5](#)).

Ombudsman **například** navrhl ministrovi zdravotnictví, aby změnil ochranné opatření o přeshraničním pohybu lidí během nouzového stavu ([17/2020/SZD](#)).

Návrhy právních předpisů (připomínkové řízení)

Ombudsman se vyjadřuje i k návrhům zákonů a jiných předpisů v tzv. meziresortním připomínkovém řízení. Připomínky, které se nevztahují jen k navrženému textu (třeba návrh doplnit další ustanovení) může předkladatel odmítnout jako „připomínky nad rámec návrhu“.

Ombudsman připomínkoval **například** návrh zákona o přídavku na bydlení ([2757/2020/S](#)), návrh nového stavebního zákona ([56210/2019/S](#)), novelu zákona o zdravotních službách ([38187/2020/S](#)), novelu zákoníku práce ([21092/2024/S](#)), návrh zákona o dávce státní sociální pomoci ([18698/2024/S](#)), novelu soudního řádu správního ([1824/2024/S](#)) nebo novelu zákona o azylu ([49240/2019/S](#)).

Mezinárodní smlouvy

Doporučení ratifikovat mezinárodní smlouvu o ochraně základních práv a svobod dává ombudsman **vládě**.

2 Ochránce a Ústavní soud

Zákony

Ombudsman nemůže Ústavnímu soudu **navrhnout zrušení zákona**. Pokud řízení o zrušení zákona **zahájí někdo jiný**, může do něj ombudsman **vstoupit a vyjádřit se** k návrhu.

Ombudsman **například podpořil navržené zrušení**

- ustanovení zákona o zadávání veřejných zakázek o poplatku 10 000 Kč za podání podnětu Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ([24/2019/SZD](#)),
- ustanovení zákona o státním občanství, které znemožňuje napadnout u soudu rozhodnutí o neudělení státního občanství z důvodu ohrožení bezpečnosti státu ([12/2018/SZD](#)),
- části ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny, které vylučuje účast veřejnosti (např. ekologických spolků) ve stavebních řízeních ([28/2017/SZD](#)),
- části ustanovení zákona o platu ústavních činitelů, které diskriminovalo některé soudkyně a soudce ([8/2024/SZD](#)).

Podzákoné právní předpisy

Ombudsman může Ústavnímu soudu **navrhnout zrušení podzákoného předpisu** (nařízení vlády, vyhlášky ministerstev, obecně závazné vyhlášky, nařízení obcí a krajů, rozhodnutí vlády podle [krizového zákona](#)), pokud odporuje zákonu nebo ústavnímu pořádku.

Také může jako vedlejší účastník **vstoupit do řízení**, které zahájil někdo jiný, a vyjádřit se k návrhu.

Ombudsman **například navrhl zrušit** (podpořil navržené zrušení)

- obecně závazných vyhlášek měst Varnsdorf a Litvínov zakazujících lidem sedět na veřejném prostranství jinde než na lavičkách ([22/2015/SZD](#)),
- usnesení vlády o pravidlech přeshraničního styku pro tzv. pendlery a další lidi ([18/2020/SZD](#)),

- obecně závaznou vyhlášku obce Píšť, která upravovala výjimky z nočního klidu ([16/2023/SZD](#)).

Ústavní stížnosti – ombudsman jako *amicus curiae* (přítel soudu)

Ústavní soud může ombudsmana požádat o stanovisko, když rozhoduje o ústavní stížnosti (o jednotlivém sporu). Tehdy ombudsman soudu předloží svá zjištění (v posuzované věci nebo o obecné praxi správních úřadů) a argumentací podpoří jednu ze stran.

Je jen na Ústavním soudu, jak o věci rozhodne. Soud například v rozhodnutí odkázal na vyjádření ombudsmana v případě napadení vězně dozorci ve Věznici Valdice ([29/2020/SZD](#)).

3 Žaloba k ochraně veřejného zájmu

Ombudsman může podat správní žalobu **proti rozhodnutí správního úřadu**, a to do **3 let** od právní moci rozhodnutí.

Musí ale prokázat **závažný veřejný zájem** na podání žaloby. Žaloba tedy nemá chránit pouze jednotlivce, jehož se týká správní rozhodnutí, ale musí přinést širší ochranu, a to například když v řízení není nikdo, kdo (by) hájil veřejný zájem.

Ombudsman podal žalobu k ochraně veřejného zájmu například v případech

- povolení stavby fotovoltaické elektrárny v rozporu s územním plánem a veřejným zájmem na ochraně přírody a krajiny ([11/2012/SZD](#)),
- výstavby Šantovka Tower ([5/2020/SZD](#)).

4 Kárná žaloba

Ombudsman může **Nejvyššímu správnímu soudu** navrhnout zahájení kárného řízení (podat kárnou žalobu) **proti předsedovi nebo místopředsedovi soudu**, pokud poruší povinnosti, které má jako **orgán státní správy soudu**. Žalobu může podat nejpozději do 3 let od spáchání kárného provinění.

Předseda (místopředseda) soudu **například zajišťuje přidělení případů** mezi soudce podle schváleného rozvrhu práce a dbá na to, **aby soud rozhodoval bez průtahů**.

Předseda (místopředseda) soudu **nesmí zasahovat do rozhodování soudu** v konkrétní věci.

Podrobnosti v letáku [Soudy](#).

Ombudsman dosud podal dvě kárné žaloby, naposledy kvůli nesprávnému přidělování případů soudcům ([3/2017/SZD](#)).

5 Návrh na zrušení opatření obecné povahy

Ombudsman může správnímu **soudu navrhnout**, aby zrušil opatření obecné povahy, a to **do 3 let** ode dne, kdy nabylo účinnosti.

Musí ale prokázat **závažný veřejný zájem** na podání návrhu.

Kde najdu přehled využitých zvláštních oprávnění?

Vše najdete v [Evidenci stanovisek ombudsmana \(ESO\)](#) na www.ochrance.cz.

V poli **Forma zjištění ochránce** vyberte

- doporučení ke změně předpisů – § 22,
- připomínka v legislativním procesu,
- návrh Ústavnímu soudu,
- vyjádření pro Ústavní soud,
- žaloba ve veřejném zájmu nebo
- kárná žaloba.